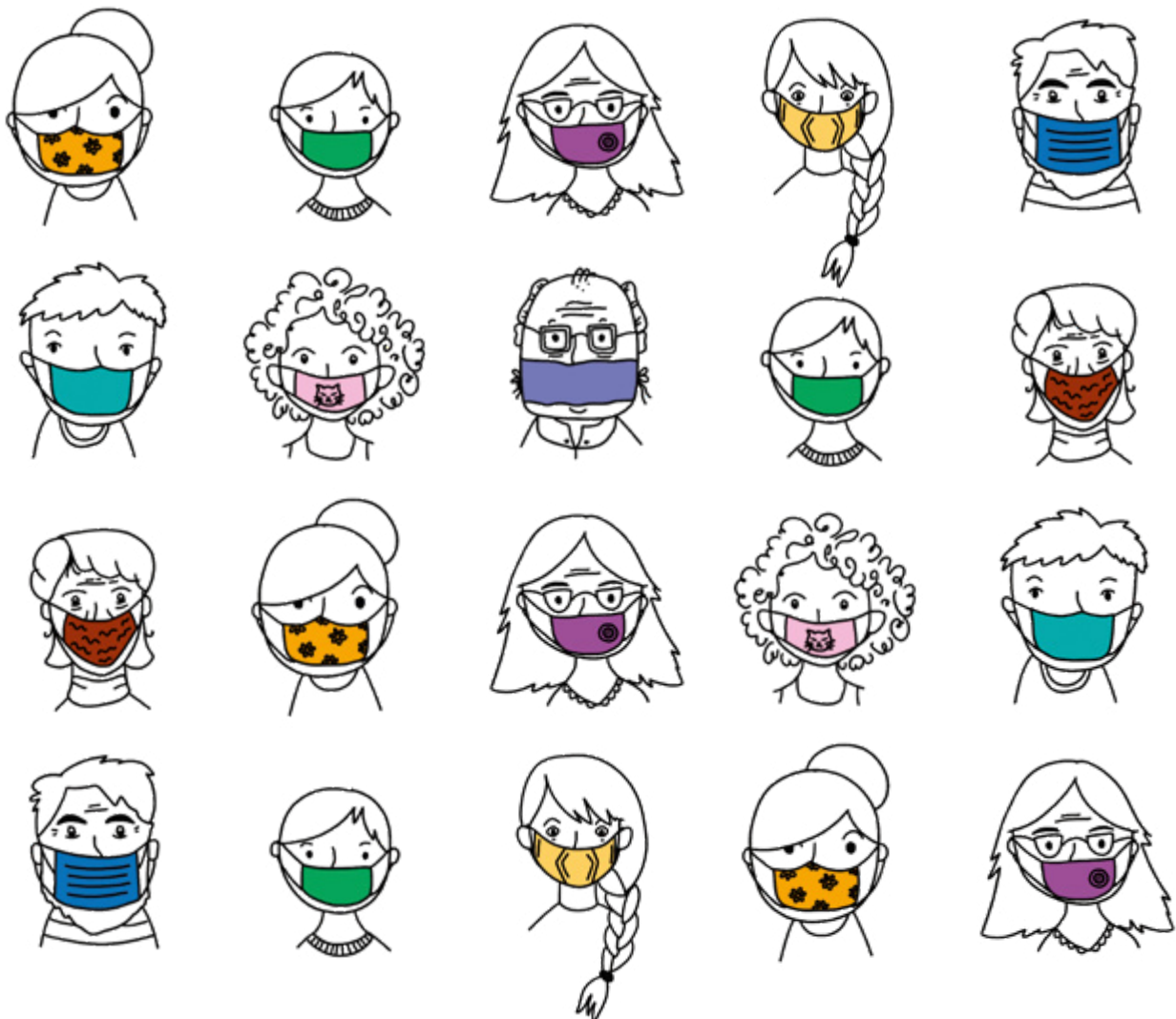

ČO RÚŠKO NEZAKRYLO

PREČO VZNIKLA TÁTO BROŽÚRA?

Od začiatku marca sme sledovali vývoj šírenia ochorenia COVID-19. Intenzívne sme komunikovali s kolegami z Rady pre poradenstvo v sociálnej práci, Nezávislej platformy SocioFórum a Fóra pre ľudské práva. Snažili sme sa podporovať zariadenia sociálnych služieb (komunikovali sme s nimi telefonicky, online, posielali sme im podklady o nových nariadeniach, pripravili sme informácie aj pre prijímateľov v ľahko čitateľnej forme, atď.), aby lepšie zvládali ťažkú situáciu.

V júni sme si celú situáciu spätne s odstupom času vyhodnotili a rozmýšľali sme, že je dôležité pripraviť materiál, ktorý by zmapoval toto obdobie. Chceli sme dať predovšetkým priestor tým, ktorí si prešli týmto náročným obdobím úplne zblízka a denne riešili zložité situácie. Oslovili sme teda niekoľko zariadení sociálnych služieb a aj pracovníkov samosprávy. O ich konkrétnych skúsenostiach sa dočítate na nasledujúcich stranách.

Miroslav Cangár z Rady pre poradenstvo v sociálnej práci, ktorý sa už niekoľko rokov venuje transformácii veľkokapacitných zariadení, na záver zhrnul, čo táto situácia opäť odhalila o stave poskytovania sociálnych služieb na Slovensku. Okrem iného napísal: *„Nelahká situácia nám v plnej nahote ukázala zlé systémové nastavenie sociálnych služieb, ktoré v krízovej situácii rýchlo kolabujú a vystavujú prijímateľov a zamestnancov sociálnych služieb veľkému riziku.“*

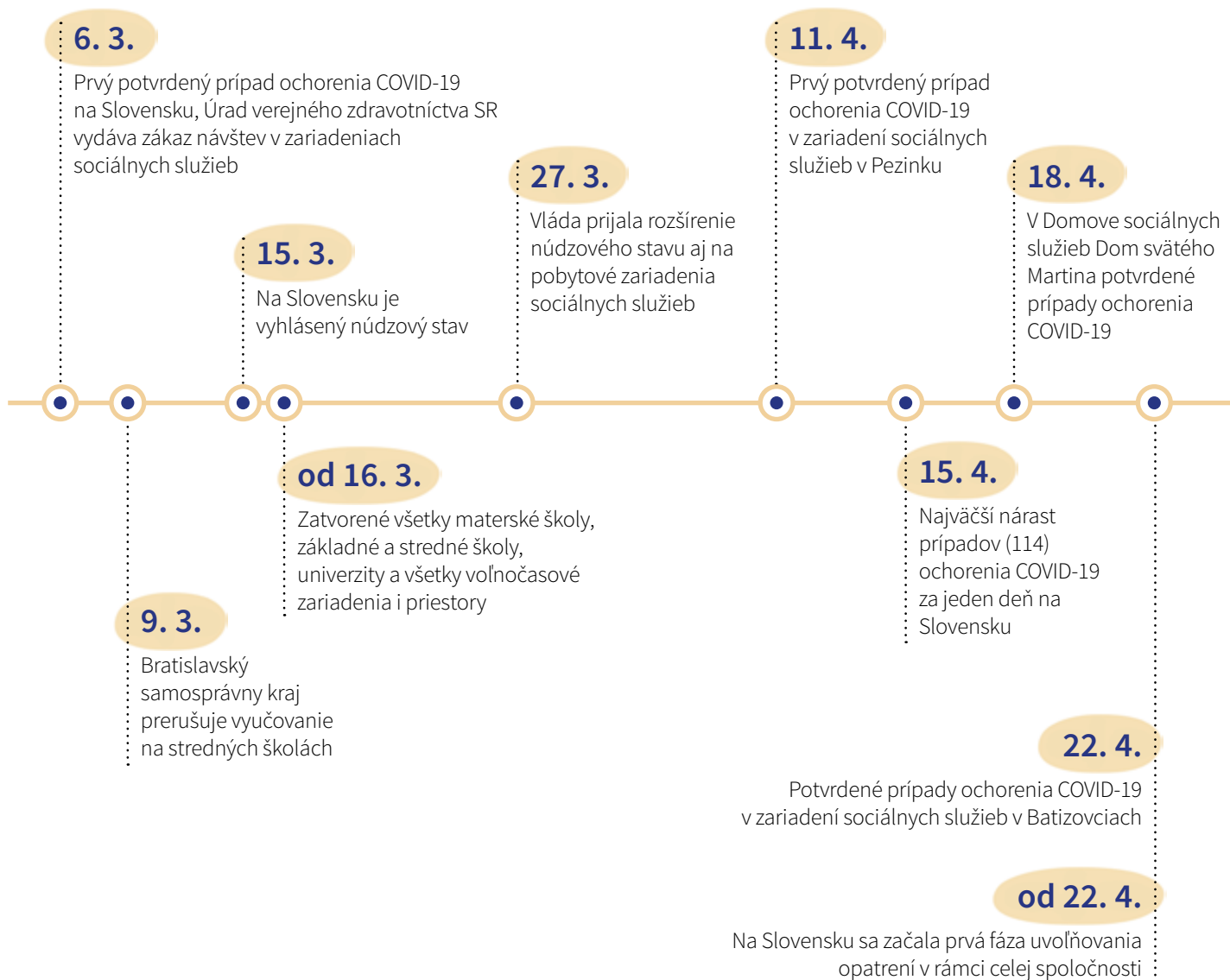
Niet pochýb, že náročnú situáciu opäť zachraňoval v prvom rade personál, ktorý svojou obetavou prácou dlhodobo nahrádza nedostatky systému a mnohí to robia kvôli poslaniu, ktoré cítia a napriek podmienkam, v akých pracujú.

Konkrétne čísla (z 29 úmrtí je 21 zo zariadení sociálnych služieb) potvrdzujú, že je potrebná zmena systému. Tou zmenou je prechod z inštitucionálnej starostlivosti na komunitné služby. V rámci takýchto služieb je možný včasný zásah pri krízových situáciách, pretože pohotovo reagujú na aktuálne problémy a sú prispôsobené prijímateľom týchto služieb.

Maria Machajdíkova
SOCIA – Nadácia na podporu sociálnych zmien

MÍLNIKY A COVID-19 V ROKU 2020

od 3. 6.

Uvoľňovanie opatrení
v sociálnych službách

13. 6.

Zrušenie núdzového stavu
na Slovensku, mimoriadna
situácia stále trvá

od 27. 4.

Plošné testovanie zamestnancov
a prijímateľov zariadení sociálnych
služieb na ochorenie COVID-19
rýchlotestami (ohľadom testovanie
sa viedli diskusie celý mesiac)

V SR evidujeme celkovo 29 úmrtí na ochorenie Covid-19 u osôb vo veku od 58 do 97 rokov. Z celkového počtu 29 úmrtí na ochorenie Covid-19 bolo podľa epidemiologických údajov 21 osôb zo zariadení sociálnych služieb.

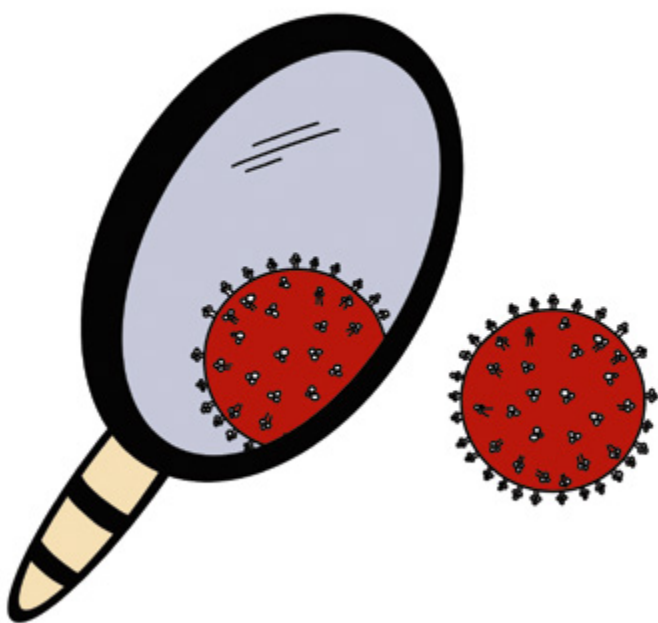
Najviac úmrtí bolo hlásených v apríli 2020, a to 18 osôb z domova sociálnych služieb v Pezinku a Martine. Najviac úmrtí bolo zaznamenaných u osôb zo zariadení sociálnych služieb v Pezinku (14) a v Martine (4).

Zdroj: Úrad verejného zdravotníctva SR, údaj k 5. 8. 2020.

ZARIADENIA A COVID-19

Na úvod tejto časti by sme chceli poďakovať riaditeľovi a riaditeľkám, vedúcim pracovníčkam zariadení sociálnych služieb a tiež pracovníčkam oddelení sociálnych vecí mesta Bratislava a Pezinok, že si napriek pracovnej vyťažnosti našli čas a boli ochotní odpovedať na otázky. Týkali sa rôznych situácií (aké opatrenia zavádzali, reakcie klientov a pracovníkov na tieto opatrenia, organizácia zariadenia počas mimoriadnej situácie, reakcie klientov na izoláciu, celkový vplyv situácie na zariadenie), ktorými si prešli od začiatku marca 2020, keď sa na Slovensku objavil prvý potvrdený prípad ochorenia COVID-19. Oslovili sme ich, pretože niektoré z nich museli čeliť náročným výzvam. V zariadeniach boli klienti a aj pracovníci pozitívne testovaní. V ďalších počas celého obdobia nezaznamenali túto chorobu. Považovali sme za dôležité opýtať sa na skúsenosti aj pracovníčky samospráv, pretože oddelenia sociálnych vecí si prešli náročným obdobím.

Výsledkom našej spoločnej spolupráce sú autentické a úprimné výpovede, ktoré spätne umožňujú nahliadnuť do sveta ľudí, ktorých sa veľmi intenzívne dotkla výnimočná situácia spôsobená šírením ochorenia COVID-19.

CENTRUM SOCIÁLNYCH SLUŽIEB DOMOV POD TATRAMI BATIZOVCE

Anna Nemcová

Prvé správy sme zaznamenali v januári, vtedy nám vôbec nenapadlo, že o pár mesiacov zažijeme situáciu, že v našom zariadení budeme mať pozitívnych prijímateľov.

Zo správ, ktoré sme potom ďalej sledovali, sme vedeli, že to nemôžeme podceňiť, preto sme sa už v predstihu začali pripravovať na možnú situáciu s pandémiou.

Teoreticky sme boli pripravení, mali sme pravidelné zasadnutia krízového štábu, vypracovaný krízový plán a spracovaný plán tzv. reprofilizácie lôžok v zariadení, t. j. vytvorenia izieb, miest, oddelenia pre prípad nariadenia karantény alebo inej izolácie prijímateľov. V polovici marca sme pristúpili k realizácii spracovaného plánu, čo sa ukázalo v situácii, ktorá v polovici apríla 2020 nastala, ako veľmi správne. Určite sme niektoré detaily doladzovali počas karantény, ale pracovalo sa nám omnoho ľahšie, keď sme mali predpripravené priestory, kde sme mohli pozitívnych prijímateľov premiestniť a poskytovať im zdravotnú a sociálnu starostlivosť.

Z celkového počtu 93 zamestnancov sa dobrovoľne prihlásilo do karantény 32 zamestnancov, ktorí od začiatku zostali v dobrovoľnej karanténe 18 dní. Postupne sa ešte pridalo 7 zamestnancov, spolu ich končilo v karanténe 39.

Prijímateľom sme prijateľnou a zrozumiteľnou formou vysvetlili, ako bude karanténa prebiehať, že tu ostáva personál a budú im naďalej poskytované sociálne služby v trochu obmedzenej podobe (prevencia úzkosti a depresie, v rámci individuálnych rozhovorov, upokojuvanie a odpútavanie pozornosti, zabezpečovanie bio-psycho-sociálnej podpory a, samozrejme, nevyhnutná zdravotná starostlivosť).

Opatrenie sme spracovali písomne do informačných letákov v ľahko čitateľnom štýle.

Prijímateľov v tomto období tešili najmä maličkosti: káva, cigareta a milé slovo. Boli však aj takí, ktorí celú situáciu vnímali intenzívne, boli nám vďační, že sme ich neopustili. Dodnes si nechávam SMS správu, ktorá mi prišla od nášho prijímateľa:

„Milí láskaví zamestnanci, chcem sa vám poďakovať za to, že ste pri nás, v takej zložitej situácii a od rodín odlúčení, vám patrí veľká vďaka za to, že sa tak staráte o nás a našu bezpečnosť a pohodlie.“

Bola to obrovská zodpovednosť, ktorú sme všetci pociťovali. Dôležitosť má prednosť pred naliehavosťou. Preto, ak by som mala zhodnotiť a povedať, ktoré ľudské práva sa porušili. Neporušili sa, základné právo je právo na život a k nemu sme mali a stále máme tú najväčšiu úctu.

MAGISTRÁT HLAVNÉHO MESTA SR BRATISLAVY

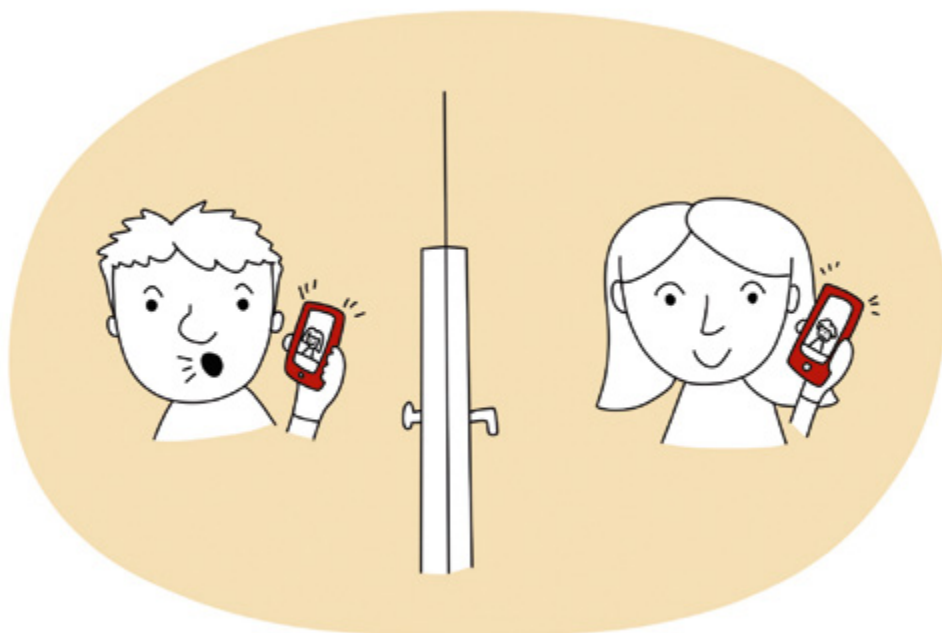
Tatiana Sedláková

Je ťažké byť pripravený na situácie, ktoré doposiaľ mesto a jeho obyvatelia nezažili. Myslíme si, že sme zareagovali veľmi rýchlo, flexibilne a zodpovedne. Snažili sme sa každý deň učiť z potrieb občanov a možností štátu a služby nastavovať efektívne a k úžitku občanom Bratislavy.

Zamestnanci sekcie sociálnych vecí podávali nadštandardné obetavé, profesionálne a odvážne pracovné výkony. Podobné to bolo v zariadeniach pre seniorov, kde zamestnankyne pracovali vo výrazných podstavoch a pod stresovým zaťažením. Z mapovania, ktoré sme v zariadeniach sociálnych služieb na území mesta robili počas prvého aprílového týždňa, vyplynulo nasledovné: po mapovaní personálnych kapacít vo väčšine terénnych a pobytových sociálnych službách poskytovaných verejnými aj neverejnými poskytovateľmi na území mesta Bratislava identifikujeme v súčasnom stave výrazný problém s počtom personálu. V súčasnosti výrazná časť personálu v terénnych službách patrí k rizikovým skupinám z hľadiska veku a zdravotného stavu.

Na základe výpovedí vedúcich pracovníkov domácej opatrovateľskej služby konštatujeme, že v prípade kolapsu domácich opatrovateľských služieb by bolo bezprostredne ohrozených približne 280 seniorov a senioriek

Obmedzenie vychádzok, ku ktorému sme pristúpili na začiatku marca, malo negatívne dopady na psychické zdravie a celkový stav klientov. V snahe minimalizovať tieto dopady sme v zariadeniach posilňovali kultúrny program, tlačili noviny, ponúkali seniorlinku, sprostredkovali kontakt cez digitálne technológie a pod. Dnes vieme, že v niektorých prípadoch (terminálne štádia, psychiatrické dekompenzácie) budeme musieť riešiť podobné situácie iným spôsobom.

BETÁNIA BRATISLAVA

Renáta Kubáň

Keď sa pandémie začala šíriť v Taliansku, bolo nám jasné, že nás to zasiahne. Dovolím si tvrdiť, že všetky opatrenia boli iniciované nami. Inštrukcie z externého prostredia sme už vnímali iba ako potvrdenie, doplnenie našich rozhodnutí.

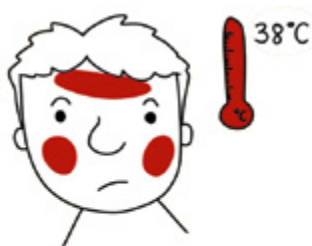
V rámci dostupných informácií sme boli pripravení. Na druhej strane to bola nová skúsenosť, ktorú sme dosiaľ nezažili, nepoznali. Na nepoznané je ťažko sa úplne pripraviť.

Čo sa týka mimoriadnych opatrení, urobili sme veľké predzásobenie dezinfekčnými a ochrannými prostriedkami. Tiež suché potraviny, matrace, deky, atď. Uzatvorenie zariadenia pre návštevy v čase, keď to ešte nebolo oficiálne nariadené. Vypracovanie preventívnych postupov (preberanie tovaru, vylúčenie používania verejnej dopravy zamestnancami, atď.). Včasná dobrovoľná karanténa zamestnancov (pred nástupom dvojtýždenného cyklu povinný test na COVID-19).

Obavy u zamestnancov vyvolala karanténa, pre ktorú sme sa rozhodli na základe vlastného uváženia. Určite bol prítomný strach z nepoznaného, tiež si bolo ťažko predstaviť, ako sa dá pracovať 15 dní v kuse. Neskôr bol vyhlásený núdzový stav, čo naše rozhodnutie len potvrdilo. Väčšina to prijala s porozumením, menšina išla na PN, OČR. Vznikla ale potreba prijať nových ľudí, rýchlo, resp. „za pochodu“ ich zaškoliť.

Prijímatelia boli a vlastne sú stále spokojní. Atmosféra v zariadení bola rodinnejšia ako kedykoľvek predtým, pretože zamestnanci boli prítomní na 100 % alebo skôr na 200 %. Opatrovateľ bol aj sociálny pracovník, sestra aj terapeut, riaditeľka aj kuchárka, upratovačka aj opatrovateľka, sociálny pracovník v práčovni a všetci robili to, čo bolo potrebné.

Zažili sme novú skúsenosť, ktorá nás pripravila aj na budúcnosť. Určite sa posilnil kolektív a noví (najmä mladí) ľudia nás obohatili. Potvrdilo sa, že máme skvelý kolektív, na ktorý sa dá spoľahnúť.

HORÚČKA

KAŠEĽ

BOLEŠŤ HRDLA

BOLEŠŤ HLAVY

ZARIADENIE SOCIÁLNYCH SLUŽIEB HARMÓNIA LUČENEC

Estera Rózsárová

Sme poskytovateľmi sociálnych služieb vo verejnom záujme, to znamená, že sa riadime pokynmi zriaďovateľa, v našom prípade Banskobystrickým samosprávnym krajom. Na základe ich usmernení boli následne prijaté opatrenia v zariadení, ktorých hlavným cieľom bolo zamedziť šíreniu nákazy a viedli k účinnej prevencii.

Najťažšie bolo zvládnuť nápor stresových situácií, do ktorých sme sa dostávali a museli sme ich neodkladne riešiť. V zvládaní napätia nám pomáhala aj naša doterajšia práca a nadobudnuté skúsenosti spočívajúce v rýchlych reakciách na nečakané situácie. Nevieme dopredu predvídať, čo sa v ľudskom ponímaní zmení. Každá mimoriadna situácia si od nás vyžaduje byť obozretní, vnímaví, empatickí a ľudskí.

Zaviedli sme viacero opatrení, ktoré bolo potrebné vnieť do pracovného života zamestnancov a do bežného života našich prijímateľov. Jedným z takých opatrení bolo rozloženie služieb zamestnancov do troch budov bez rotácie, používanie ochranných odevov a pomôcok, meranie telesnej teploty zamestnancov a prijímateľov, zvýšené sledovanie zdravotného stavu prijímateľov, preventívne zavedená izolácia prijímateľa vracajúceho sa z pobytu v nemocnici v zriadených karanténnych (neskôr prevenčných) izbách, zrušenie výkonu dobrovoľníckej činnosti, zrušenie praktickej výučby pre študentov stredných škôl a praktickej výučby pre študentov vzdelávacích agentúr.

Všetci sme reagovali ako celok, vzájomne sa rešpektovali a dodržiavali sme pravidlá, ktoré sme si zaviedli na ochranu pred nákazou v zariadení.

Reakcie našich prijímateľov boli rôzne. Niektorí k situácii pristupovali ľahostajne, niektorí vnímali dianie so strachom a iní situáciu len pozorovali. Často sme s nimi viedli rozhovory na tému COVID-19, pristupovali sme k nim veľmi obozretné, aby sme ich nevystrašili a v zariadení nevznikla panika.

Vysoké riziko nákazy si začínali uvedomovať po prijatých prísnych opatreniach a po vyhlásení zákazu návštev v zariadení. Stretávali zamestnancov v rúškach, rukaviciach, ochrannom odevu... Vnímali, že denné činnosti, ktoré boli zaužívané sú „iné“ v zmysle, že vyžadujú väčšiu zodpovednosť a disciplinovanosť nielen zo strany zamestnancov, ale aj zo strany našich prijímateľov.

Naše zariadenie má výhodu v tom, že je začlenené do komunity v meste a sme otvoreným zariadením. Naši prijímatelia boli v dennom kontakte s okolím, často opúšťali zariadenie za účelom vychádzky, vybavenia si osobných záležitostí, návštevy kultúrnych podujatí, nákupov a stretnutia s príbuznými. Nastolenú izoláciu nebolo jednoduché prijať a pochopiť. Po upozornení na závažnosť situácie, či už zamestnancami, alebo médiami, sa ich prístup postupne menil a prijali fakt, že v záujme svojho vlastného zdravia a ochrany zdravia svojho okolia je dôležité zostať „doma“.

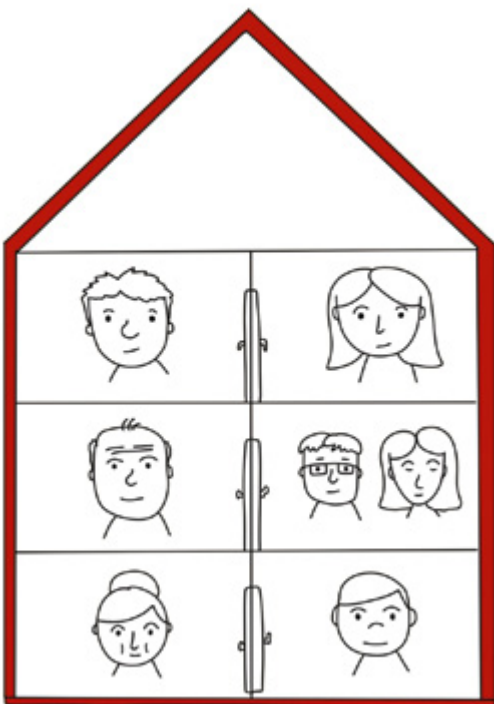
V zariadení bolo podozrenie z nákazy COVID-19. Po zvážení možných dôsledkov sme sa rozhodli pre dobrovoľnú karanténu, kým nebudeme vedieť výsledky testu. Uzatvorili sme jeden celý vchod s päťdesiatimi prijímateľmi a so službukonajúcim personálom. Oboznámili sme s dianím nášho zriaďovateľa, ktorý neodkladne reagoval na našu situáciu a poskytol nám nielen materiálnu pomoc, ale aj psychickú podporu.

Myslím si, že to zvládli s odbornosťou, ľahkosťou, trpezlivosťou a s istou dávkou nadhľadu (zamestnanci aj prijímatelia). Boli sme obohatení o ďalšie skúsenosti, následne sme prediskutovali nedostatky v nastavených pravidlách a doplnili náš krízový plán.

Vzhľadom k tomu, že svoju prácu vykonávame dlhodobo a citlivo vnímame potreby našich prijímateľov, tak toto náročné obdobie ešte viac posilnilo vzájomné vzťahy, pocit spolupatričnosti. Prijímatelia vyhľadávali častejší individuálny kontakt s personálom aj za účelom sprostredkovania video hovorov so svojimi rodinnými príslušníkmi, priateľmi, známymi, zabezpečenia nákupov, individuálnych rozhovorov a podobne.

Zmena nastala vo vnímaní mimoriadnych situácií vyžadujúcich väčší rešpekt a zodpovednosť voči sebe a aj voči komunite, v ktorej žijeme. Naučili sme sa navzájom si viac pomáhať, spolupracovať v krízovej situácii, v prípade potreby pracovať nepretržite.

Obmedzenia sme vnímali a aj sme si ich uvedomovali. Prijímatelia boli najviac obmedzení v slobode pohybu, a to v záujme ochrany zdravia našich prijímateľov.

DOMOV SOCIÁLNYCH SLUŽIEB A ZARIADENIE PRE SENIOROV KAŠTIEĽ STUPAVA

Michal Petrovaj

Po správach zo zahraničia o fatálnych dôsledkoch pandémie na populáciu v Číne, Taliansku či Španielsku sme pochopili, že pandémia je mimoriadne nebezpečná aj pre prijímateľov v zariadení sociálnych služieb.

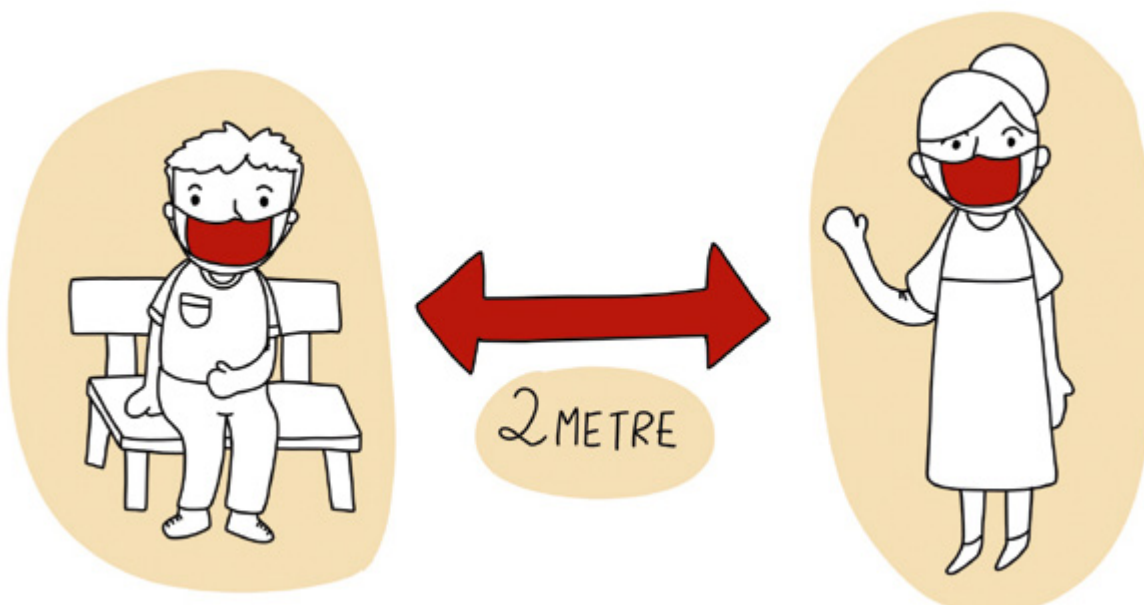
Naše opatrenia boli kombináciou vonkajšieho (zriaďovateľ, celoštátna legislatíva) a vnútorného (názory zamestnancov, rozhodnutia riaditeľa) prostredia. Mimoriadnu situáciu sme riešili krok za krokom.

Bola to séria organizačných opatrení, napr. zákaz návštev, obmedzenie pohybu prijímateľov sociálnej služby mimo areál zariadenia, iná organizácia stravovania, mimoriadne opatrenia pri dezinfekcii priestorov, mimoriadne osobné opatrenia: nosenie rúšok, dezinfekcia rúk, nosenie rukavíc, meranie telesnej teploty pred vstupom do zariadenia, izolácia zamestnancov a prijímateľov po návrate z ústavnej zdravotnej starostlivosti, testy a pravidelné rýchlotesty COVID-19.

Prijímatelia si uvedomovali riziká, preto aj ľahšie prijímali opatrenia, ktoré boli primerané vzhľadom na situáciu, takmer každý si uvedomoval jej zložitosť. Na začiatku procesu sme vnímali najmä porozumenie, neskôr určitý druh nedočkavosti a nervozity pre dlhé trvanie obmedzujúcich opatrení.

Bez podpory a porozumenia zamestnancov by bolo nemožné pokračovať v poskytovaní sociálnej služby. Oceňujeme ochotu zamestnancov robiť niečo nové a zároveň nevyhnutné pre ďalšie fungovanie zariadenia.

V mimoriadnej situácii platia mimoriadne opatrenia. Prišlo k obmedzeniu pohybu prijímateľov v pobytových zariadeniach, ale podľa metodiky autorít: Komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím, Rady pre poradenstvo v sociálnej práci a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

DOMOV SOCIÁLNYCH SLUŽIEB A ZARIADENIE PRE SENIOROV HRNČIARSKA PEZINOK

Helena Sprušanská

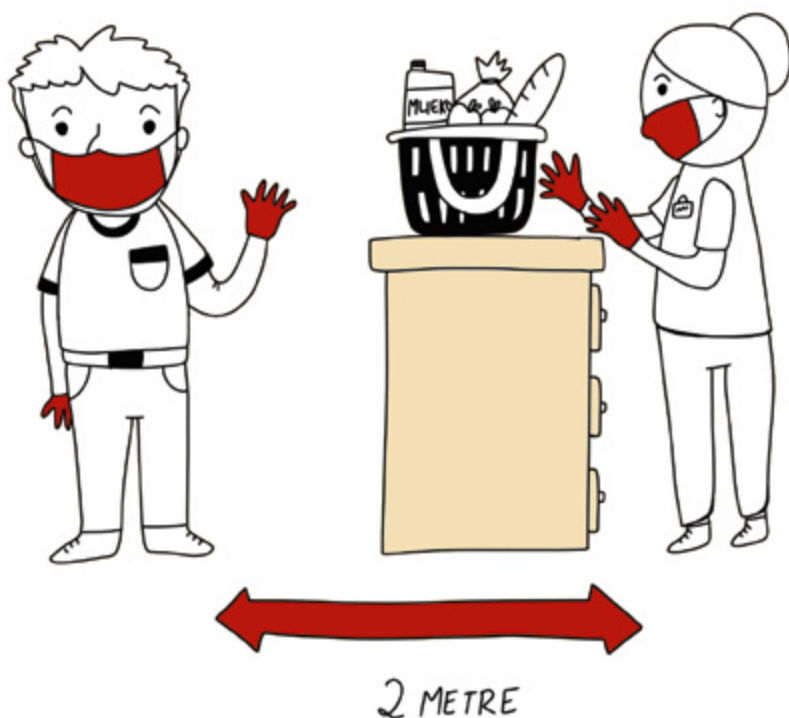
To, že šírenie ochorenia COVID-19 je mimoriadne nebezpečné pre prijímateľov v zariadení sociálnych služieb sme pochopili, keď sme sledovali informácie v médiách, keď sa zhoršil zdravotný stav prijímateľov sociálnych služieb a naši prijímatelia odchádzali do nemocníc.

Informovali sme personál aj prijímateľov o opatreniach, ktoré treba dodržiavať v súvislosti s potrebou zvýšenej hygieny. Ďalej sme odporúčali nenavštevovať klientov zariadenia. Prijímatelia sa museli zdržiavať len vo svojich obytných miestnostiach, strava sa roznášala ku dverám obytných miestností prijímateľov v jednorazových obaloch.

V zariadení sme zažili nariadenú karanténu. Niektorí zamestnanci boli zatvorení v zariadení v karanténe takmer 2 mesiace. Niektorí boli zasa obmedzení nemožnosťou chodiť do práce (z dôvodu starostlivosti o deti alebo v dôsledku pozitívneho testovania na COVID-19).

Reakcia našich prijímateľov na izoláciu bola rôzna. Niektorí boli trpezliví a snažili sa spolupracovať, niektorí reagovali podráždene. Najviac ich frustrovalo, že sa nemôžu stretnúť so svojimi najbližšími a nemôžu opúšťať priestory zariadenia.

Počas mimoriadnej situácie platili mimoriadne opatrenia. Prišlo najmä k obmedzeniu pohybu prijímateľov a zamestnancov. Aj napriek všetkému sme v takejto situácii boli schopní mobilizovať svoje sily a spolupracovať s ľuďmi z rôznych iných zariadení a inštitúcií. Mediálny tlak však negatívne vplýval na zamestnancov a prijímateľov.

MESTSKÉ CENTRUM SOCIÁLNYCH SLUŽIEB MALACKY

Melánia Dujsíková

Keď prichádzali správy zo zahraničia, boli sme v strehu, no aj tak sme si nepripúšťali, že by ochorenie mohlo prísť aj k nám. Verili sme, že máme dostatočné opatrenia. Avšak výskyt ochorenia a následky v zariadení sociálnych služieb v Pezinku nás presvedčil, že ide skutočne o mimoriadne nebezpečenstvo.

Prvý impulz na prijatie opatrenia zákazu styku prijímateľov sociálnych služieb s verejnosťou prišiel od regionálneho hygienika. Následne krízový štáb mesta so zriaďovateľom vydali opatrenie na uzavretie denného stacionára a celý rad ďalších opatrení sme iniciovali a zaviedli sami, pričom sme stále zbierali informácie o víruse, sledovali opatrenia prijaté vládou, usmernenia hlavného hygienika. Tieto informácie sme postupne implementovali do všetkých opatrení.

Na mimoriadnu situáciu sme pripravení neboli – nemali sme materiálne vybavenie a ani formalizovaný postup, resp. plán riešenia krízovej situácie.

Pandémia COVID-19 odhalila slabé miesta organizácie (chýbajúci krízový plán, nedostatok personálu, žiadne materiálne vybavenie ochrannými pomôckami), čo je v konečnom dôsledku pozitívne, lebo vieme, na čom treba zapracovať. Táto neštandardná situácia odhalila, že naša organizácia má lojálnych zamestnancov a prínosom je, že zamestnanci si viacej vážia prácu. Zaujímavým zistením je tiež to, že vieme pracovať s prijímateľmi, rodinnými príslušníkmi prijímateľov, so zamestnancami, žiadateľmi o sociálnu službu rôznymi spôsobmi a z rôznych miest.

Situácia, ktorej sme boli vystavení, nám nastavila zrkadlo. Prešli sme náročnou skúškou, ktorá odhalila silné a slabé stránky. Ukázalo sa, že naša organizácia má pevné korene a zdravé jadro. Pracujú tu lojálni zamestnanci, ktorí sú pripravení a schopní pracovať pod tlakom, v sťažených podmienkach, sú schopní v krátkom čase si osvojiť zmeny a tiež prichádzať s vlastnými nápadmi v prospech celku. Napriek tomu, že celý manažment bol ohrozenou skupinou (všetky sociálne pracovníčky, vedúce stredísk a administratíva boli od 7. 3. 2020 dva týždne doma v karanténe), žiadny člen nepodľahol panike a v rámci svojho strediska riešil operatívne všetky problémy. Ukázalo sa, že je to kreatívny tím.

Vnímame obmedzenia vyplývajúce z nastavených opatrení a sme si vedomí toho, že klientom bolo uprené právo slobodne sa pohybovať, opustiť zariadenie a stretávať sa s blízkymi. Napriek tomu si myslíme, že prijímatelia zobrali toto obmedzenie s rešpektom a podstúpili ho s vedomím, že ide o ich zdravie. Veľkú úlohu pri nastavovaní týchto obmedzení zohrala dôsledná komunikácia s prijímateľmi.

MESTSKÝ ÚRAD PEZINOK

Adriana Strečanská

Od začiatku marca sme v našich zariadeniach začali s veľmi dôslednou dezinfekciou, obmedzovali sme návštevy, zmenili logistiku vchodu do budov, aby sme vylúčili cudzie osoby. Predovšetkým sme sa denne rozprávali so zamestnancami o tom, aké dôležité je dodržiavať hygienu a nechodiť mimo mesta. Až kým sme si neboli istí, že všetci tomu porozumeli a stotožnili sa s tým. Prostredníctvom príbehov, rozprávania s lekármi a diskusií sme ventilovali strach klientov aj zamestnancov. Iba tak mohli robiť dobré rozhodnutia a mať istotu, že všetci kráčame jedným smerom.

Pravidelne sme písali inštrukcie, aby sa im ľahšie orientovalo v množstve informácii. Vytvorili sme krízový štáb, krízový plán a zatvorili sme prepravnú službu, jedáleň.

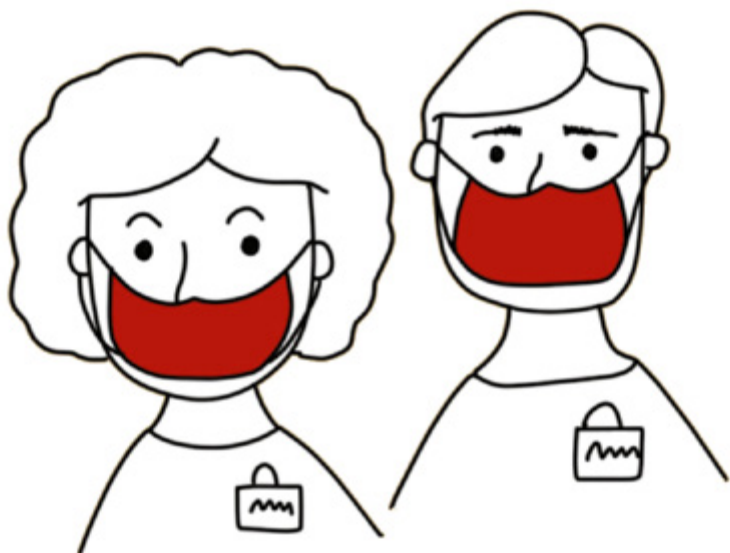
Všetci akceptovali zmeny. Bolo to preto, že sme sa veľmi veľa rozprávali. Denne. Zo začiatku sme iba odpovedali na otázky, ostatná práca išla bokom.

Čo sa týka izolácie, mali sme v zariadení dva postoje: jedni s ňou súhlasili, lebo sa báli o svoje zdravie, druhí ju vôbec neprijali/bojovali proti nej, lebo chceli byť so svojimi rodinami aj za cenu, že to môže byť pre nich fatálne. Druhý postoj postupne vytlačil prvý, nakoniec väčšina chcela byť s príbuznými.

Vzťahy medzi prijímateľmi sa zhoršili, medzi zamestnancami sa výrazne zlepšili.

Zmena organizácie práce je najväčší benefit, ktorý sme počas pandémie získali. Pochopili sme, že dobré opatrovatelky sú kľúčové pre kvalitu zariadenia. Dobré opatrovatelky znamenajú: vzdelané, formované, integrované osobnosti, ktoré podporujú klientov.

Obmedzenie práva pohybu postupne odmietali a komentovali všetci. To bola hlavná morálna dilema: obmedzujeme ich pohyb a oni to vôbec nechcú. Usmernenia a nariadenia vlády pomohli odolávať tlaku prijímateľov a ich príbuzných, ale základnú otázku, či to naozaj bolo nevyhnutné, to nevyriešilo.

AKÁ NÁS ČAKÁ BUDÚCNOSŤ?

Niekoľko mesiacov sme boli v situáciách, ktoré sme doteraz v takomto rozsahu nepoznali a nezažili. Pandémia COVID-19 naplno odhalila našu schopnosť či neschopnosť reagovať a riešiť veci každodenného života v kríze. Väčšina z nás túto situáciu zvládala relatívne dobre, aj keď sme sa museli prispôbiť preventívnym opatreniam. Časť ľudí mala pritom pocit, že niektoré ich práva boli obmedzované (čo je v podstate pravda) a sponchybovali, či je takéto obmedzenie potrebné.

Táto osobná skúsenosť nám čiastočne ukázala, ako žijú ľudia v zariadeniach. Bežná populácia takúto skúsenosť zažila (zatiaľ) len v období krízy súvisiacej s pandémiou COVID-19. Nie je to náš dlhoročný každodenný život.

Už vo februári sa ukazovalo v Taliansku (neskôr aj v iných krajinách sveta, u nás najprv v ZPS a DSS Hrnčiariska Pezinok), že vírus COVID-19 sa dokáže extrémne rýchlo, až explozívny tempom šíriť práve medzi najviac ohrozenými skupinami ľudí¹ – seniormi a ľuďmi so zdravotným postihnutím, ktorí žijú v pobytových sociálnych službách s inštitucionálnou kultúrou. Ak sa pozrieme na Slovensko, tak obeť sú najmä zo zariadení sociálnych služieb. A to aj napriek faktu, že v sociálnych službách sa začali ako v prvých prijímať výraznejšie a prísne karanténne opatrenia, napr. zákaz návštev a zvýšená hygienická a epidemiologická starostlivosť.

V tejto chvíli nie je na mieste hľadať dôvody v osobných personálnych zlyhaniach, ako sa to často vo verejnej diskusii opakuje, ale uvedomiť si, že náš systém sociálnych služieb potrebuje zásadnú **systemovú zmenu**.

Sociálne služby sú dlhodobo na okraji záujmu spoločnosti, čo sa odzrkadľuje aj na ich aktuálnom stave, ktorý sa vyznačuje:

- výrazným finančným poddimenzovaním,
- nedostatkom odborného personálu,
- neprehľadným financovaním,
- roztrieštenými kompetenciami,
- veľmi zlou fyzickou infraštruktúrou hlavne veľkokapacitných pobytových zariadení.

Môžeme skonštatovať, že tu máme systém, ktorý skupinu ohrozených ľudí – seniorov a osoby so zdravotným postihnutím, sústreďuje na jedno miesto, často do jedného spoločného objektu alebo areálu. V kontexte pandémie COVID-19 sme tak vlastne vytvorili časované bomby pre ohniská nákazy. V tomto prostredí stačí potom len jeden človek, ktorý je nakazený a vírus sa môže začať šíriť explozívny tempom. Toto všetko nás jednoznačne vedie k tomu, že inštitúcie a hlavne tie veľkokapacitné, sú nebezpečným miestom pre život prijímateľov sociálnych služieb, ale aj veľmi rizikovým pracoviskom pre pracovníkov, ktorí tam pracujú.

1 Hans Kluge, regionálny šéf WHO pre Európu, uvádza, že takmer polovica obetí COVID-19 sú práve ľudia žijúci v inštitucionálnych zariadeniach sociálnych služieb dlhodobej starostlivosti.
<http://www.euro.who.int/en/about-us/regional-director/statements/statement-invest-in-the-overlooked-and-unsung-build-sustainable-people-centred-long-term-care-in-the-wake-of-covid-19>

Situácia ľudí žijúcich v zariadeniach s inštitucionálnou kultúrou sa mnohonásobne zhoršila a sú vystavení väčšiemu riziku ako bežná populácia.

Potvrdzujú to aj dáta, ktoré máme k dispozícii. **Podľa predbežných výsledkov týchto štúdií je vysoká úmrtnosť spojená s COVID-19 v zariadeniach sociálnych služieb vo svete v sledovaných krajinách v rozpätí od 49 % - 63 %².** Treba však upozorniť na to, že viaceré krajiny obeť COVID-19 v zariadeniach sociálnych služieb do štatistík v prvých fázach nezapočítavali. Okrem epidemiologických problémov sa prejavujú aj iné závažné nedostatky, ktoré sa ukazujú naprieč všetkými krajinami – napr. problémy s testovaním, nedostatočná skúsenosť s ochrannými pomôckami a pod. Spoločným znakom je aj to, že vo väčšine prípadov išlo o pobytové zariadenia sociálnych služieb s inštitucionálnou kultúrou.

Dáta tiež ukazujú, že obetí a nakazených ľudí v komunitných sociálnych službách (napr. v podporovaných bývaniach) je výrazne menej ako tých, ktorí žijú v skupinových a hlavne veľkokapacitných zariadeniach.

Ako príklad môžeme uviesť údaje o počte obetí COVID-19 z Nórska, kde k 25. 4. 2020 zomrelo 201 ľudí, z toho 37,3 % ľudí v nemocniciach, 60,7 % ľudí v zariadeniach sociálnych služieb a 1,5 % v domácnosti. Zároveň je dôležité uviesť aj to, že väčšina obetí, ktoré zomreli v nemocniciach, sú obyvatelia pobytových zariadení sociálnych služieb. Priemerný vek obetí v Nórsku je 83 rokov³. Tieto čísla sú vysoké, a to aj napriek tomu, že v prípade Nórska nehovoríme o typicky veľkokapacitných službách (väčšinou ide o zariadenia pre seniorov s kapacitou okolo 30 až 40 miest), aké poznáme na Slovensku s desiatkami až stovkami obyvateľov v jednom objekte.

Tento fakt ešte zvyšuje riziko nebezpečia života obyvateľov týchto inštitúcií. Toto zvýšené riziko si uvedomovali aj samotní pracovníci v sociálnych službách. Začínajúc manažmentom týchto služieb, kde vedúci pracovníci museli každý deň žiť s myšlienkou zodpovednosti za niekoľko desiatok prijímateľov sociálnych služieb, ale aj pracovníkov. Pracovníci museli pracovať v podmienkach, kde nemali dostatok ochranných pomôcok, v dlhých smenách, s obavami, či boli v bezpečnom prostredí. V prípade karantény zamestnanci zariadenia mali obavy, kedy sa dostanú domov a či sa nenakazilo.

Na niektoré ďalšie riziká upozorňuje aj architektka Lea Rollová⁴. Jej odporúčania a zistenia potvrdzujú, že humanizácia veľkokapacitných inštitucionálnych služieb situáciu nerieši a ani by ju vyriešiť nedokázala, aj keby boli k dispozícii neobmedzené zdroje. Často ide o objekty, kde kvôli ich fyzickej dispozícii nie je a nebude možné zvýšiť priestorovú kvalitu, alebo oddeliť zónu karantény, a tak realizovať požadované opatrenia. Dôsledná karanténa sa dá realizovať v prípade veľkokapacitných zariadení iba vtedy, ak majú viacero obytných objektov, čo často nie je prípad našich zariadení.

Väčšina týchto zariadení sa snaží mať spracované krízové plány a robia maximum pre to, aby túto situáciu zvládli čo najlepšie a najefektívnejšie. **Práve preto im musíme prejavovať veľkú úctu a podporovať ich zo všetkých strán.**

2 Poznámka: štatistiky o úmrtiach v sledovaných krajinách, dostupné na: <https://ltccovid.org/2020/04/12/mortality-associated-with-covid-19-outbreaks-in-care-homes-early-international-evidence/>

3 https://www.vg.no/spesial/2020/corona/?utm_source=coronav

4 <https://npdi.gov.sk/pristupne-a-bezpecne-byvanie-v-kontexte-socialnych-sluzieb/>

Realizácia výraznej systémovej zmeny v oblasti sociálnych služieb, ktorá by sa rovnako ako zdravotníctvo, školstvo, korupcia, mala stať jednou z priorit vlády.

Neľahká situácia nám v plnej nahote ukázala zlé systémové nastavenie sociálnych služieb, ktoré v krízovej situácii rýchlo kolabujú a vystavujú prijímateľov a zamestnancov sociálnych služieb veľkému riziku.

Preto vnímame veľmi pozitívne, že v novom programovom vyhlásení vlády SR sa ako priority nachádzajú aj tieto systémové zmeny:

- reforma dlhodobej starostlivosti
- pokračovanie v procese deinštitucionalizácie veľkokapacitných zariadení.

Obe priority idú ruka v ruke a ich cieľom by mali byť **integrované sociálno-zdravotné služby na komunitnej úrovni s veľkým dôrazom na prevenciu inštitucionalizácie seniorov alebo ľudí so zdravotným postihnutím v službách, kde sú v období krízy oveľa viac ohrození ako v bežnom a prirodzenom prostredí domácnosti a komunit.**

Preto jediná cesta systémovej zmeny, ktorú musíme ako krajina lepšie uchopiť a následne dokončiť, je prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť. A musíme tak urobiť už teraz - okamžite, lebo už včera bolo neskoro.

Toto je jedna z dôležitých lekcií, ktoré si musíme spoločne zapamätať z obdobia pandémie COVID-19 a hovoriť o tom nielen v odbornej, ale aj v politickej a verejnej diskusii - veľkokapacitné inštitúcie sú rizikovým miestom pre všetkých ľudí, ktorí tam žijú a zamestnancov, ktorí tam pracujú. Preto ich musíme transformovať a postupne zavrieť. Lebo inak sa nemôžeme tváriť, že nám ide o životy a ochranu ľudí, či už seniorov alebo ľudí so zdravotným postihnutím. Nechávame ich a častokrát ich aj nútime žiť v tomto nebezpečnom prostredí dlhé roky a niektorých aj celý život. A ten čas už nikto nedokáže vrátiť späť.

Miroslav Cangár
Rada pre poradenstvo v sociálnej práci

STRUČNÝ PREHĽAD INFORMÁCIÍ A MATERIÁLOV,
KTORÉ SME SPOLU S PARTNERMI PRIPRAVILI
POČAS ŠÍRENIA OCHORENIA COVID-19:

Plán uvoľňovania
opatrení
[LINK 1](#)

Odporúčanie týkajúce sa
dodržiavania niektorých základných
ľudských práv a slobôd
[LINK 3](#)

Easy Read: Koronavírus
– to zvládneme
[LINK 5](#)

Odporúčania pre
krízovú situáciu
[LINK 2](#)

Podpora pre klientov
a zamestnancov služieb
[LINK 4](#)

Easy Read:
Čo je koronavírus
[LINK 6](#)

Za finančnú podporu pri vydání tejto brožúry ďakujeme
Open Society Foundation – Mental Health Initiative.

Za podporu pri jej tvorbe ďakujeme
Rade pre poradenstvo v sociálnej práci a Fóru pre ľudské práva.